

Asia: VN/13118/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotoutumisen edistämistä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunto säästöjen toteuttamistavoista

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi esityksestä kotoutumisen edistämistä annetun lain (jatkossa kotoutumislaki) muuttamiseksi. THL pyytää huomioimaan myös aiemmat uudesta kotoutumislain annettujen lausuntojen sisällöt, joita ei pyydetty tässä toisteta.

Ehdotuksessa esitetään monia nykyisen kotoutumislain sisältöjä poistettaviksi sekä kuntien ja hyvinvointialueiden kotouttamistyöstä saatavien korvausten leikkaamista. THL näkee ehdotuksessa esitetyissä säästöjen toteuttamistavoissa monia haasteita (kts. yst. tarkemmin tämän lausunnon muut kohdat). THL on lisäksi huolissaan siitä, että esitetyt lakimuutokset heikentävät Suomen veto- ja pitovoimaisuutta maahanmuuttomaana, sillä riittävä palvelutarjonta on hyvän kotoutumisen keskeinen edellytys. THL näkee, että tämä on ristiriidassa muun hallitusohjelman kanssa, jossa Suomen vetovoimaisuutta halutaan vahvistaa muun muassa Suomen tarvitseman lisätyövoiman tänne saamiseksi ja täällä pitämiseksi sekä yhteiskunnan kantokyvyn vahvistamiseksi.

Pääjohtaja Mika Salminen

Johtaja Piia Aarnisalo

Lausunto laskennalliseen korvaukseen kohdistuvasta leikkauksesta (ml ns. korvausasetus)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi. THL näkee esitetyt leikkaukset ongelmallisina. Esitetyt lakimuutokset aiheuttaisivat merkittävää rasitetta kuntien ja hyvinvointialueiden taloudelle (yst. kts. tarkemmin tämän lausunnon muut kohdat). Esitetyt leikkaukset todennäköisesti heikentäisivät kuntien ja hyvinvointialueiden mahdollisuuksia kotoutumista edistäviin palveluihin ja vähentäisivät alueiden halukkuutta ja mahdollisuuksia kotoutumislain piirissä olevien henkilöiden vastaanottamiseen. Tämä kehityskulku ei edistä

kotoutumista tai yhteiskunnan hyvinvointia, vaan luo todennäköisesti sen sijaan kasvualustaa esimerkiksi väestöryhmien eriarvoistumiskehitykselle, heikoille väestösuhteille ja yhteiskunnalliselle polarisaatiolle. Kehityskulku tuottaa todennäköisesti lyhytjänteisten säästöjen sijaan pitkäkestoisia haittavaikutuksia ja kustannuksia yhteiskunnalle.

Pääjohtaja Mika Salminen

Johtaja Piia Aarnisalo

Lausunto kumottaviksi esitetyistä pykälistä (normin purku)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi. Esityksessä ehdotetaan luopumista monista kuntien ja hyvinvointialueiden velvoitteista kotoutumistyöhön liittyen, esimerkiksi kotoutujien palvelujen monialaisuudesta, kotoutujien terveyden ja hyvinvoinnin seurannasta sekä paikallistasoisista yhteistyöryhmistä kotoutumisen ja hyvien väestösuhteiden tukemiseksi.

THL näkee ehdotetut lakimuutokset (kumottavat pykälät ja kevennettävät tehtävät) monilta osin ongelmallisina, sillä toteuttamistavat säästötavoitteiden synnyttämiseksi todennäköisesti kääntyvät itseään vastaan. Ehdotuksessa perustellaan laskennallisten korvausten korvaustason merkittävää laskemista esimerkiksi kuntien ja hyvinvointialueiden kotoutumisen ja hyvien väestösuhteiden edistämisen suunnittelu-, kehittämis-, seuranta- ja osallistumisvastuiden keventämisellä tai poistamisella. Esimerkiksi kunnan ei ehdotuksen mukaan tulisi enää raportoida maahanmuuttaneen väestön työllisyyttä, terveyttä, asumista, osallisuutta, yhdenvertaisuutta tai hyvin väestösuhteiden edistämisen tavoitteita tai niitä tukevia toimenpiteitä, vastuutahoja, yhteistyötä tai seurantaa. Hyvinvointialueilta puolestaan poistetaan velvoitteita osallistua kotoutumisen monialaiseen toteutukseen. Kuten ehdotuksessakin tarkkanäköisesti todetaan, ehdotetut muutokset todennäköisesti heikentävät kotoutumiseen liittyviä palveluita, terveyden huomiointia osana hyvää kotoutumista, alueellista yhteistyötä, kotoutumiseen liittyvän kokonaiskuvan hahmottamista sekä muita toimia, ja siten todennäköisesti hidastavat ja vaikeuttavat Suomeen muuttaneen väestön kotoutumista merkittäväällä ja epätarkoituksenmukaisella tavalla. Ehdotettujen lakimuutosten aikaansaama kehityskulku tuottaa siis todennäköisesti lyhytjänteisten säästöjen sijaan pidempiaikaisia kustannuksia ja haittavaikutuksia yhteiskunnalle.

Ehdotetut lakimuutokset vähentävät terveyden merkitystä kotoutumisen keskeisenä elementtiä ja asettaa vahvan painon työllisyydelle kotoutumisen arvioinnissa. THL näkee tämän huolestuttavana kehityssuuntana erityisesti, kun kotoutumisen hahmottamiseen kotoutujan työllisyyttä huomattavasti kokonaisvaltaisempaan prosessiin on runsaasti panostettu Suomessa kuluneina vuosina ja palveluita kehitetty tarkoituksenmukaiseen suuntaan juuri hyvän kotoutumisen kokonaisvaltaisuus huomioiden. Hyvän kotoutumisen (ml. työllistymisen) edellytys on esimerkiksi kotoutujan terveyden ja hyvinvoinnin riittävä huomiointi ja tukeminen. Tämä on erityisen tärkeää kansainvälistä suojelua saavien kotoutujien kohdalla, joilla voi olla merkittäviä terveyden ja hyvinvointiin liittyviä palveluntarpeita ja vaikeutta palvelujen saamisessa.

Ehdotetut lakimuutokset vähentävät myös esimerkiksi tavoitteellisen suunnittelun, seurannan ja arvioinnin roolia kotouttavan toiminnan toteuttamisessa. THL näkee tämän huolestuttavana kehityssuuntana erityisesti, kun kotouttavan toiminnan kehittämiseen on runsaasti Suomessa panostettu kuluneina vuosina. Tietoperustaisuus ja toiminnan systemaattisuus ovat avainasemassa, mikäli halutaan tehostaa Suomeen muuttaneen väestön kotoutumista.

THL näkee ongelmallisena ehdotetun muutoksen, jossa hyvinvointialueiden laskennallisista korvauksista poistuu rahoitus kuntien kanssa tehtävään monialaiseen yhteistyöhön kotoutumisasioissa ja samalla kumotaan tätä koskeva velvollisuus. Hyvinvointialueiden voi tämän myötä olla haastavaa panostaa kotoutumistoimiin siinä määrin mikä palvelisi hyvää ja tehokasta kotoutumista.

Monialaisen yhteistyön poistaminen laista jättäisi kuntien ja työvoimaviranomaisten vastuulle kotoutujien sosiaali- ja terveystalouden tarpeen arvioinnin, mikä edellyttäisi heiltä kyseistä osaamista. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että sosiaali- ja terveystaloudjärjestelmän uudistuksen myötä sosiaali- ja terveystalouden järjestäminen ei kuulu kunnan tehtäviin, eikä tätä osaamista voi odottaa kunnilla tai työvoimaviranomaisilla riittävässä määrin olevan.

Toisaalta THL näkee myös kyseenalaisena, että ehdotettu norminpurku aikaansaisi tosiasiallisesti kunnissa ja hyvinvointialueilla esitettyjä tehtävien poistumista ja siten säästöjä. Esimerkiksi monialaisia palveluja on niitä tarvitseville syytä edelleen sosiaali- ja terveydenhuoltolain nojalla toteuttaa, tai kunnan viisasta tietojohdtaa kotouttamistoimintaansa riippumatta siitä, velvoittaako kotoutumislaki tähän. Siten ehdotetut lakimuutokset ja velvoittavuuksien kumoaminen eivät todennäköisesti tuota ehdotuksessa esitettyjä kustannussäästöjä tosiasiallisesti, vaan ainoastaan toisivat lisää taloudellisia rasitteita kunnille ja hyvinvointialueille valtionkorvausten leikkaamisen myötä.

Esitetty lakimuutos johtaa todennäköisesti siihen, että eri kunnat ja hyvinvointialueet järjestävät kotoutumisen tuen ja seurannan sekä siihen liittyvän toimijoiden välisen yhteistyön hyvin vaihtelevasti, rikkonaisesti ja epäsystemaattisesti, jolla on todennäköisesti kielteisiä seurauksia. Osassa Suomea kotoutumislain piiriin kuuluvien henkilöiden saamat palvelut ja kotoutumisen tuki sekä alueen hyvien väestösuhteiden kehittäminen todennäköisesti heikkenevät. Osassa Suomea taas kunnat ja hyvinvointialueet näkevät edelleen kotoutumisen tukemisen tärkeänä pitkäjänteisesti hyvinvointia tuottavana panostuksen kohteena, jolloin ne joutuvat ratkaisemaan säästöjen synnyttämisen muita reittejä pitkin, esimerkiksi muita palveluja heikentämällä tai verotusta nostamalla.

Pääjohtaja Mika Salminen

Johtaja Piia Aarnisalo

Lausunto kevennettävistä tehtävistä (normin purku)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi. THL näkee ehdotuksen kevennettävissä tehtävissä monia haasteita (kts. yst. tarkemmin tämän lausunnon muut kohdat).

Pääjohtaja Mika Salminen

Johtaja Piia Aarnisalo

Castaneda Anu
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL